

УДК 338.45

DOI: <https://doi.org/10.18664/338.47:338.45.v0i64.149976>

**ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
АВТОТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВ**

**Кондратенко Д.В., к.е.н., доцент,
Чупрін Є.С., аспірант (ХНУБА)**

У статті проаналізовано внутрішнє та зовнішнє середовище автотранспортних підприємств (АТП) та виділено чинники впливу на забезпечення їх економічної безпеки. За виділеними чинниками зовнішнього та внутрішнього середовища класифіковано основні наявні проблеми забезпечення економічної безпеки автотранспортних підприємств. У внутрішньому середовищі АТП найбільший вплив на забезпечення економічної безпеки мають фінансові, кадрові та техніко-технологічні чинники. Що стосується зовнішнього середовища, то виділено державне регулювання, міжнародні відносини, ринок праці та економічну ситуацію в країні, як основні проблемні чинники забезпечення економічної безпеки АТП.

Ключові слова: економічна безпека автотранспортних підприємств, проблеми, загрози, чинники, внутрішнє середовище, зовнішнє середовище.

ПРОБЛЕМЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ АВТОТРАНСПОРТНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

*Кондратенко Д.В., к.э.н., доцент,
Чуприн Е.С., аспирант (ХНУСА)*

В статье проанализирована внутренняя и внешняя среда автотранспортных предприятий (АТП) и выделены факторы влияния на обеспечение их экономической безопасности. По выделенным факторам внешней и внутренней среды классифицированы основные имеющиеся проблемы обеспечения экономической безопасности автотранспортных предприятий. Во внутренней среде АТП наибольшее влияние на обеспечение экономической безопасности имеют финансовые, кадровые и технико-технологические факторы. Что касается внешней среды, то выделено государственное регулирование, международные отношения, рынок труда и экономическую ситуацию в стране, как основные проблемные факторы обеспечения экономической безопасности АТП.

Ключевые слова: экономическая безопасность автотранспортных предприятий, проблемы, угрозы, факторы, внутренняя среда, внешняя среда.

PROBLEMS OF PROVIDING ECONOMIC SECURITY OF MOTOR TRANSPORT ENTERPRISES

*Kondratenko D., PhD, Associate Professor,
Chuprin Y., Post-graduate student (KhNUCA)*

The study of the environment in which the company operates is an important part of any management process, including the procedures for managing the economic security of an enterprise, since the totality of various factors has an impact on the enterprise and is reflected in the results of the entity's operations. Motor transport enterprises (MTE), operating in a dynamic environment, where there is always a prerequisite for the threat of any nature and in the absence of a guarantee of protection from the state, is forced to put their security in the first place. The urgency of this issue encourages the constant search for new effective mechanisms for ensuring the economic security of the enterprise. The article analyses the internal and external environment of motor transport enterprises and highlights the factors of influence on ensuring their economic safety. According to the distinguished factors of the external and internal environment, the main available problems of ensuring the economic safety of motor transport enterprises are classified. In the internal environment of the MTE, the greatest impact on the provision of economic security is financial, personnel and technical and technological factors. Regarding the environment, state regulation, international relations, labour market and economic situation in the country are highlighted as the main problematic factors for ensuring the economic safety of the MTE. Selection and classification of problems of ensuring economic security by factors of external and internal environment contributes to the development of measures to increase the level of each element and the system of ensuring the economic safety of motor transport enterprises in general. For each MTE, the list of problems may vary. Monitoring and assessing the level of economic safety of a motor transport enterprise and its individual units and timely warning or prevention of problems can enable the company to avoid losses or bankruptcy.

Key words: economic security of motor transport enterprises, problems, threats, factors, internal environment, external environment.

Постановка проблеми. В сучасному соціально-економічному середовищі, успішне функціонування підприємств, в тому числі автотранспортних, тісно пов'язане зі ступенем їхньої захищеності від негативного впливу чинників внутрішнього та зовнішнього середовища. На сьогоднішній день, з метою сприяння структурній перебудові та зростанню економіки, впроваджуються реформи, що покликані створити простір для розвитку підприємництва, як основного елемента національної економіки. Саме на підприємництво покладено надію з боку держави, стосовно ефективного використання його потенціалу для розв'язання соціальних та економічних проблем. Та, незважаючи на це, на практиці спостерігається ситуація, яка характеризується недосконалістю нормативно-правової бази та антимонопольної політики, високим податковим навантаженням, зростанням цін на паливні ресурси та корупцією. За таких умов автотранспортне підприємство, існуючи у динамічному середовищі, де завжди є передумови для виникнення загрози будь-якої природи і за відсутності гарантій захисту з боку держави, змушене ставити забезпечення своєї безпеки на перше місце. Актуальність цього питання спонукає до постійного пошуку нових дієвих механізмів забезпечення економічної безпеки підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні питання забезпечення економічної безпеки підприємств досліджено багатьма науковцями. Значний внесок у дослідження економічної безпеки підприємств зробили такі вітчизняні та зарубіжні вчені [1-17]: О. Ареф'єва, В. Дикань, Н. Дулеба, Т. Іванюта, Я. Жаліло, А. Козаченко, О. Ляшенко, Т. Момот, В. Мунтян, А. Нікітіна, М. Піх, В. Франчук, Л. Шемаєва, А. Штангрет, О. Ярошенко, V. Kolyupaev, Jiang Yong та ін. Проаналізувавши наукові дослідження з даного напрямку, можна

зазначити, що науковцями приділяється значна увага до питання забезпечення економічної безпеки підприємств. Проте залишається багато невизначеності в окресленні основних наявних проблем забезпечення економічної безпеки автотранспортних підприємств.

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Не зважаючи на вагомий доробок науковців, загальний низький рівень економічної безпеки вітчизняних автотранспортних підприємств вимагає проведення подальших досліджень, зокрема стосовно виокремлення основних проблем зовнішнього та внутрішнього середовища, що впливають на рівень економічної безпеки автотранспортних підприємств.

Метою статті є виділення та класифікація основних наявних проблем забезпечення економічної безпеки автотранспортних підприємств за чинниками зовнішнього та внутрішнього середовища.

Виклад основного матеріалу дослідження. Неоднозначність змін та мінливість зовнішнього і внутрішнього середовища, в яких функціонують суб'єкти господарювання, висувають більш жорсткі вимоги до системи забезпечення економічної безпеки підприємства, що повинна не тільки враховувати всю сукупність деструктивних чинників, але й прогнозувати їх виникнення, маючи на меті попередження або мінімізацію впливу на ведення ефективної господарської діяльності.

Необхідною й об'єктивно невід'ємною умовою функціонування економіки України є стабільна робота усієї транспортної галузі. На сьогодні до суттєвого погіршення економічної безпеки автотранспортних підприємств (АТП) призвела значна множина несприятливих чинників. За такої ситуації постає проблема економічної безпеки вітчизняної транспортної системи, оскільки від її стану в

більшості залежить ефективність функціонування усієї економіки.

З метою підвищення ефективності управління системою економічної безпеки АТП доцільно буде висвітлити перелік основних наявних проблем транспортної галузі, класифікувавши за чинниками внутрішнього та зовнішнього середовища автотранспортних підприємств, що сприятиме визначенню та застосуванню найбільш раціональних й ефективних методів реалізації управлінських процедур щодо запобігання або мінімізації впливу загроз за мінімально можливих втрат і ризиків.

Деякі науковці [18, 19] ототожнюють поняття «ризик» і «загроза», вбачаючи в них потенційний збиток або недосягнення за планових результатів. Хоча ці категорії не можна вважати синонімічними, оскільки загроза – це певна подія, що впливає на діяльність суб'єкту господарювання, тоді як ризик являє собою результат впливу загроз на господарську діяльність підприємства.

Американський вчений Дж. Фіксел під загрозами розуміє явище або ситуацію, що може завдати шкоду здоров'ю людини або її безпеці [21]. При чому, небезпеку можна визначати якісно, а ризик – кількісно.

Більшість науковців під економічною безпекою підприємства розуміють систему і виділяють всередині неї певні функціональні складові. Детальне вивчення наукових джерел [3, 9, 11, 20, 15] показало як значну розгалуженість в методиках оцінки стану економічної безпеки автотранспортних підприємств, так і відсутність єдності поглядів авторів щодо кількості та назв основних чинників забезпечення економічної безпеки. Переважна кількість дослідників до основних чинників зовнішнього середовища відносять державне регулювання, економічну ситуацію в країні, вплив основних зацікавлених сторін (постачальники, конкуренти). До чинників внутрішнього середовища у більшості джерел належать фінансові, кадрові та

техніко-технологічні. Що стосується інших факторів, то спостерігається значна варіативність.

Проаналізувавши наукові джерела [3, 9, 20], для автотранспортного підприємства доцільно виділити чинники зовнішнього та внутрішнього середовища, які прямо чи опосередковано впливають на забезпечення економічної безпеки (рис. 1).

Чинники зовнішнього середовища – це фактори впливу на забезпечення економічної безпеки АТП, які виникають в оточуючому підприємство середовищі і опосередковано впливають на функціонування підприємства. Серед них доцільно виділити: професійні спілки; державне регулювання; міжнародні відносини; конкуренти; інфраструктура; ринок праці; економічна ситуація в країні; постачальники; споживачі; кримінальні структури.

Чинники внутрішнього середовища – це фактори впливу на забезпечення економічної безпеки АТП, які виникають всередині підприємства, серед яких виділено: фінансові; кадрові; техніко-технологічні; інвестиційно-інноваційні; маркетингові; інформаційні; організаційні; силові.

Для ефективного забезпечення економічної безпеки автотранспортних підприємств необхідно виділити основні наявні проблеми та класифікувати їх за чинниками впливу. Основні наявні проблеми забезпечення економічної безпеки зовнішнього середовища автотранспортних підприємств наведено у таблиці 1.

Для прийняття ефективних управлінських рішень для забезпечення економічної безпеки АТП є проблеми внутрішнього середовища, на які підприємство може певним чином впливати. З цією метою доцільно класифікувати наявні проблеми забезпечення економічної безпеки автотранспортних підприємств за чинниками внутрішнього середовища (табл. 2).

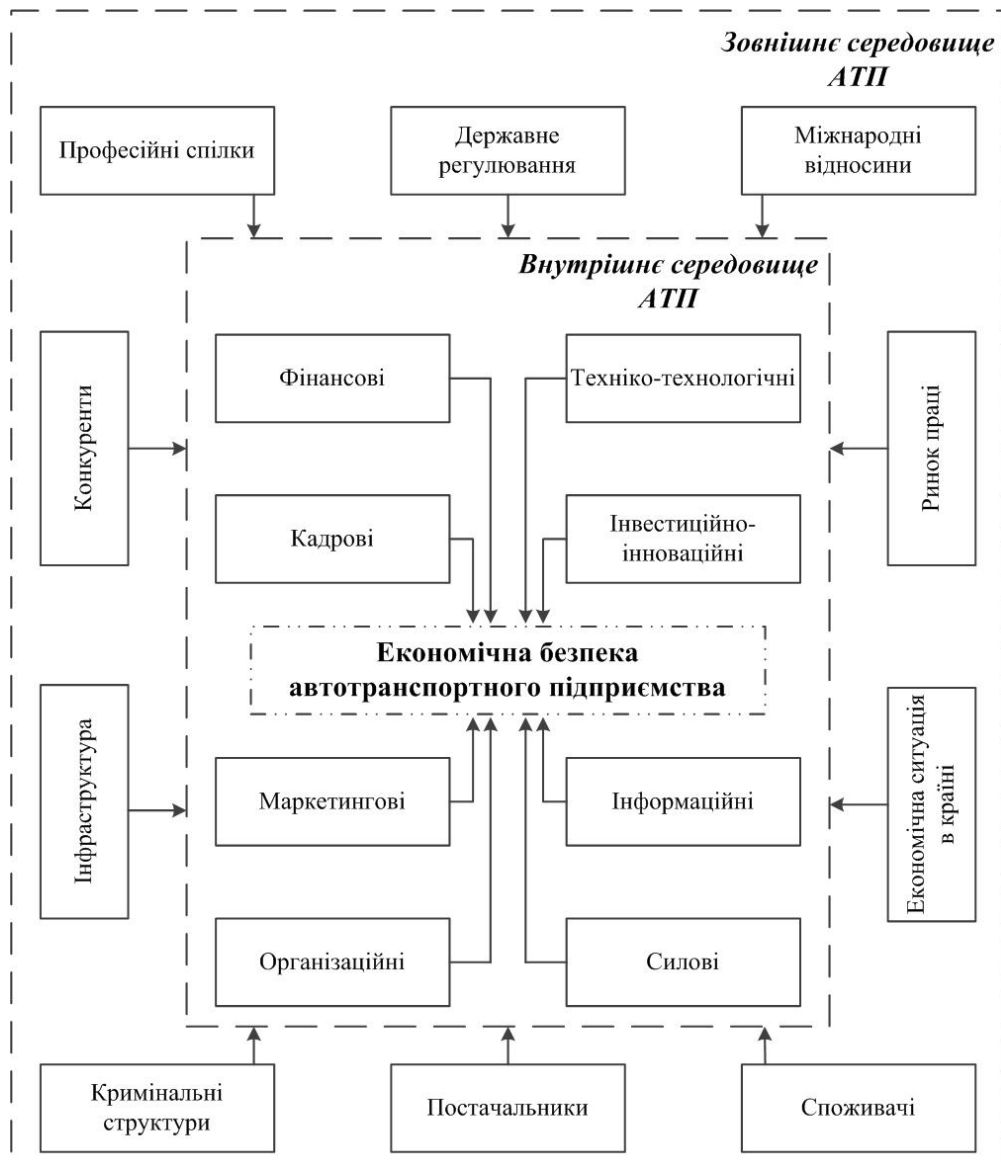

Рис. 1. Чинники впливу на забезпечення економічної безпеки автотранспортного підприємства

Таблиця 1
Основні наявні проблеми забезпечення економічної безпеки автотранспортних підприємств (зовнішнє середовище)

Чинники	Основні наявні проблеми
1	- 2
Державне регулювання	- Недостатність державної підтримки розвитку галузі - Велике податкове навантаження - Надмірний бюрократичний контроль - Відсутність гарантій для потенційних інвесторів
Професійні спілки	- Недостатня активність в розробці якісних законопроектів - Неефективне лобіювання інтересів перевізників
Міжнародні відносини	- Малі квоти видачі дозволів на міжнародні перевезення для України
Конкуренти	- Демпінг - Корупційні дії

Продовження табл. 1

1	2
<i>Інфраструктура</i>	- Незадовільний стан дорожнього покриття
<i>Ринок праці</i>	- Відтік кадрів із країни - Нестача трудових ресурсів - Низька якість трудових ресурсів
<i>Економічна ситуація в країні</i>	- Нестабільність національної валюти - Недостатній розвиток бізнесу в країні - Низька конкурентоспроможність на міжнародній арені
<i>Споживачі</i>	- Недотримання законодавства в сфері вантажних перевезень
<i>Постачальники</i>	- Занадто високі та нестабільні ціни на паливо - Високі ціни на комплектуючі
<i>Кримінальні структури</i>	- Рейдерство - Крадіжки матеріальних запасів

Таблиця 2

Основні наявні проблеми забезпечення економічної безпеки автотранспортних підприємств (внутрішнє середовище)

Чинники	Основні наявні проблеми
1	2
<i>Фінансові</i>	- Нестача фінансових ресурсів для максимально ефективного розвитку підприємства - Обмеженість джерел фінансування підприємства - Неефективний перерозподіл ресурсів - Неефективна цінова політика - Значні розміри кредиторської та дебіторської заборгованостей
<i>Кадрові</i>	- Дефіцит трудових ресурсів - Недотримання трудової дисципліни - Плинність кадрів - Неналежне збереження співробітниками комерційної таємниці
<i>Техніко-технологічні</i>	- Низький техніко-технологічний розвиток у порівнянні з іншими країнами - Повільне оновлення техніки
<i>Інвестиційно-інноваційні</i>	- Відсутність власних розробок та інновацій - Низька інвестиційна привабливість
<i>Маркетингові</i>	- Обмеженість каналів збуту - Недостатньо ефективний підхід до взаємодії із зацікавленими сторонами
<i>Інформаційні</i>	- Відсутність або низький рівень розвитку систем захисту інформації - Наявність випадків несанкціонованого доступу до комерційної інформації
<i>Організаційні</i>	- Недостатньо ефективна організаційна система функціонування підприємства - Відсутність або неефективність роботи служби безпеки підприємства
<i>Силові</i>	- Недостатня захищеність будівель підприємства - Низький рівень індивідуального захисту працівників підприємства

Виділення та класифікація проблем забезпечення економічної безпеки за чинниками зовнішнього та внутрішнього середовищ сприяє розробці заходів для підвищення рівня кожного елемента та системи забезпечення економічної безпеки автотранспортних підприємств в цілому.

Висновки. Отже, відсутність єдиного ефективного підходу до визначення основних проблем забезпечення економічної безпеки як в науковій літературі, так і в законодавчій базі, стимулює появу суперечностей та зумовлює актуальність подальших наукових розробок у цій сфері. З огляду на протиріччя та інтеграційні тенденції сьогодення, особливе місце в наукових дослідженнях належить проблемі забезпечення економічної безпеки автотранспортних підприємств як важливої галузі для підвищення темпів росту, конкурентоспроможності та стабільності української економіки. За виділеними чинниками зовнішнього та внутрішнього середовища класифіковано основні наявні проблеми забезпечення економічної безпеки автотранспортних підприємств. У внутрішньому середовищі АТП найбільший вплив на забезпечення економічної безпеки мають фінансові, кадрові та техніко-технологічні чинники. Для зовнішнього середовища характерні проблеми з боку таких факторів, як державне регулювання, міжнародні відносини, ринок праці та економічна ситуація в країні. Моніторинг та оцінка рівня економічної безпеки автотранспортного підприємства та окремих його підрозділів та своєчасне попередження або запобігання виникненню проблем дозволяє підприємству уникнути збитків або банкрутства.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ареф'єва О. В. Планування економічної безпеки підприємств / О. В. Ареф'єва, Т. Б. Кузьменко. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2005. – 170 с.

2. Дикань В.Л. Економічна безпека підприємства : навч. посіб. / В. Л. Дикань, І. В. Воловельська, О. В. Маковоз. – Харків : УкрДАЗТ, 2011. – 266с.

3. Дулеба Н. В. Методичні основи визначення рівня економічної безпеки автотранспортного підприємства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. ек. наук : спец. 08.00.04 "Економіка та управління підприємствами (автомобільний транспорт та дорожнє будівництво)" / Дулеба Н. В. – Київ, 2010. – 21 с.

4. Жаліло Я. А. До формування категоріального апарату науки про економічну безпеку / Я. А. Жаліло. – К. : НІСД, 2003. – С. 53-87.

5. Іванюта Т.М. Економічна безпека підприємства: навч. посіб. / Т.М. Іванюта, А.О. Заїчковський. – К.: ЦУЛ, 2009. – 256с.

6. Козаченко А. В. Экономическая безопасность предприятия: сущность и механизм обеспечения: [монография] / А. В. Козаченко, В. П. Пономарев, А. Н. Ляшенко. – К. : Либра, 2003. – 280 с.

7. Момот Т. В. Економічна безпека корпоративних підприємств будівельної галузі / Т. В. Момот, І. О. Філатова, О. В. Тофанюк. // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі. – 2011. – №2. – С. 14–26.

8. Мунтіян В. І. Економічна безпека України: [монографія] / В. І. Мунтіян. – К. : Вид-во «КВІЦ», 1999. – 461 с.

9. Нікітіна А. В. Чинники та передумови формування системи економічної безпеки підприємств / А. В. Нікітіна // Економічний простір : зб. наук. праць. – Дніпропетровськ : ПДАБА, 2011. – № 53. – С. 241–248.

10. Нижник В. М. Економічна безпека України в системі євроатлантичних інтеграційних процесів / В. М. Нижник, М. В. Ніколайчук. – Хмельницький: ХНУ, 2008. – 439 с.

11. Піх М. 3. Формування економічної безпеки підприємств харчової промисловості : дис. канд. ек. наук : 08.00.04 / Піх Марія Зіновіївна – Київ, 2016. – 318 с.

12. Штангрет А. М. Економічна безпека підприємства в умовах антикризового управління: концептуальне визначення та механізм забезпечення : [монографія] / А. М. Штангрет, Я. В. Котляревський, М. М. Караїм. – Львів : Укр. акад. друкарства, 2012. – 288 с.
13. Франчук В.І. Основи економічної безпеки: [навч. посіб.] / В.І. Франчук. – Львів: Вид-во Львівського держ. ун-ту внутр. справ., 2008. – 203 с.
14. Шемаєва Л.Г. Економічна безпека підприємств у стратегічній взаємодії з суб'єктами зовнішнього середовища: автореф. дис. ... д-ра. екон. наук / Л.Г. Шемаєва. – К., 2010. – 39 с.
15. Ярошенко О. Ф. Управління економічною безпекою підприємства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. ек. наук : спец. 08.00.04 "економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)" / Ярошенко О. Ф. – Харків, 2013. – 23 с.
16. Kolupaev V. A. Formirovanie koncepcii nacional'noj jekonomicheskoy bezopasnosti v zarubezhnyh stranah // Belorusskaja jekonomika: analiz, prognoz, regulirovanie. Jekonomicheskij bjulleten' NIJeI Minjekonomiki RB. 2013. № 12. P. 2–9.
17. Jiang Yong. Economic Security: Redressing Imbalance / Jiang Yong // China Security. – 2008. – Vol. 3, No 2. – P. 66-85.
18. Пастернак-Таранущенко Г. А. Економічна безпека держави. Статики процесу забезпечення / Г. А. Пастернак-Таранущенко / [за ред. проф. З. Г. Ватаманюка]. – К. : Кондор, 2002. – 302 с.
19. Судакова О. І. Організація управління економічною безпекою підприємства / О. І. Судакова // Економічний простір. – Дніпропетровськ, 2008. – № 10. – С. 148-156.
20. Нікітіна А. В. Удосконалення управління економічною безпекою автотранспортних підприємств / А. В. Нікітіна // Економічний простір : зб. наук. праць. – Дніпропетровськ : ПДАБА, 2014. – № 53. – С. 181–190.
21. Fiksel J. Quantitative risk analysis for toxic chemicals in the environment of hazard materials // J. Fiksel. – 1987. – № 2-3. – P. 227-240.